

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПОГЛЯДІВ ІНСТИТУЦІОНАЛІСТІВ У ТЕОРІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКІВ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ

А.С. Колєсніченко

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Тенденції розвитку сучасних світових ринків підтверджують ідею про те, що більш активне залучення інституціональних можливостей та зниження інституціональних обмежень розбудови окремих галузей економіки дозволяє стабілізувати нарощення темпів приросту всієї національної соціально-економічної системи.

Фундаментальний теоретичний базис інституціоналізму як наукового напрямку економічної думки покладено в основу досліджень цілої плеяди вчених, визнаних у світовому масштабі, серед них: Т. Веблен [1], У. Гамільтон [2], Д. Норт [3], У. Мітчелл [4] та ін.

При цьому, в межах вивчення методологічної бази інституціонального фактору функціонування ринку електричної енергії існуючі підходи до аналізу проблем взаємовідносин потребують розкриття в теорії інституціоналізму та інтерпретації поглядів найбільш відомих інституціоналістів у світлі сучасних моделей формування механізму державного регулювання.

У наукових здобутках Д. Нортона висвітлюється цінність нового підходу до аналізу еволюції інституціональної структури, визначення траєкторії минулого економічного розвитку країни та апроксимації її на сучасні й навіть майбутні процеси, тобто виявлення і прогнозування залежності від попереднього шляху розвитку. Учений фокусує своє дослідження на обґрунтуванні причин появи «провалів» тієї чи іншої економічної системи, ставить питання щодо створення можливості зіставлення інституціональної структури, і як наслідок, моделей різних економічних систем. Він акцентує увагу на нерозривній прив'язці інституцій природи людського буття до фактору минулих подій, вони не можуть бути іноземними, сторонніми для суспільства, а виступають органічними складовими, які визначають інституціональний вектор трансформації та змін [3]. Важливим моментом в теорії Д. Нортона є поділ інститутів на формальні та неформальні. Науковець підкреслює, що має місце відносно швидка змінність законів та інших формальних правових норм у процесі суспільного й

економічного розвитку, і протиставляє властивостям неформальних інститутів, які характеризуються поступовою модернізацією, опираючись на причинно-наслідковий аспект використання історичного досвіду. Особливо гостро це питання постає перед державами з перехідною економікою, що обумовлено безперспективними очікуваннями досягнення ефективної роботи ринкових законів, апробованих у законодавчому полі розвинених країн та імplementованих у національній площині, якщо вони не спираються на неформальні «правила гри» конкретного суспільства. Так, тип та історичні особливості еволюції сутності та форм порядку, процедури господарювання, які описують процеси й функціональну структуру ринку електричної енергії, накладають відбиток у вигляді обмежень масштабу варіативності розробки та впровадження заходів державного регулювання. Реформаторам необхідно враховувати історичні тенденції інституціонального розвитку соціально-економічної системи, а також цілеполагання, спрямованість і якісні характеристики й оцінки попередніх реформ. В іншому випадку заходи регуляторної політики здатні створювати інституціональні пастки.

Найвидатнішим представником інституціоналізму, який уперше ґрунтовно дослідив вплив психологічних чинників на економічну природу міжособистісної комунікації та поведінки людей, був Т. Веблен. Відповідно до його концепції, природа людини, і як наслідок, групи людей, які виконують функції регулятора, має дуальне коріння, що виражається у поєднанні психо-фізіологічної специфіки з відбитком впливу соціально-економічного інституціонального середовища. За Т. Вебленом, інстинкти визначають цілі, а інститути – засоби їх досягнення. При цьому, інстинкти трактуються як цілі усвідомленої людської поведінки, які формуються в певному емпіричному контексті.

Відповідно до трактування інститутів відомого представника цієї теорії У. Гамільтона, заведення інституту державного регулювання можна інтерпретувати як розробку й встановлення моделі поведінки і прийняття рішень регулятором, визначення сфери допустимої дії чи набору необхідних дій.

Сучасний розвиток теорії державного регулювання ринків електричної енергії характеризується підвищеною увагою до психологічних детермінант економічної поведінки окремих представників і груп, які формують суб'єктів енергоринку. Представники інституціоналізму та неінституціоналізму вивчають мотиваційні аспекти людської поведінки з урахуванням ролі і впливу сформованих у суспільстві норм і правил.

Інститути трансформуються у базисну структуру, спираючись на яку, люди впродовж усієї історії формували визначений уклад свого життя і ведення господарської діяльності. Тобто, доцільно констатувати наявність залежності динаміки складових соціально-економічної системи від траєкторії попереднього розвитку, зокрема, й у сфері функціонування енергоринків.

Розкриття методологічних засад вивчення природи інституціональних взаємовідносин в контексті економічних процесів ринків електричної енергії сприятиме побудові реально діючої енергетичної стратегії й удосконаленню державного регулювання у цій галузі.

Перелік посилань:

1. Веблен Т. *Теория праздного класса* / Т. Веблен. – М. : Прогресс, 1984. – 367 с.
2. Гайдай Т. В. Інституція як інструмент інституційного економічного аналізу / Т. В. Гайдай // *Економічна теорія*. – 2006. – № 2. – С. 53-64.
3. Норт Д. *Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки* / Д. Норт. – К. : Основи, 2000. – 198 с.
4. Шумпетер Й. Глава 9. Уэсли Клер Митчелл (1874-1948) / Й. Шумпетер // *Десять великих экономистов от Маркса до Кейнса*. – М. : Институт Гайдара. – 2011. – С. 328-354.